Nemzeti szabványok a belső audit terén

PETE ISTVÁN

A belső audit jelentősége az utóbbi évtizedekben ráirányította a figyelmet erre a megerősödőben levő funkcióra. Sokatmondó a következő aforizma jellegű meghatározás: „Az audit olyan, mint egy találmány; nem kell megértened még meg nem fogalmazott problémákat." A szakszótárak némelyikének meghatározása közelebb áll a funkció mibenlétének megfogalmazásához: „A belső audit egy szervezeten belül a belső ellenőrzés kiértékelésére létrehozott funkció, amelyet független módon és megbízás alapján töltenek be. Ez a sajátos eljárás vetekszik a kockázatok felett a felelősök által gyakorolt helyes ellenőrzéssel." Valóban a belső audit függetlensége és a belső ellenőrzés értékelése alapvetők a funkció számára.

A világgazdaság kritikus időszakainak a meghaladásában az utóbbi évtizedek során szerzett tapasztalatok, amikor a belső audit is kialakult, hozzájárultak ennek a funkciónak az átfogó és elméletileg megalapozott meghatározásához. 1999 júniusában az Institute of Internal Auditors (Belső Ellenőrök Nemzetközi Szervezete, Egyesült Államok, Kalifornia) vezetőségi megállapodása a belső audit új, nemzetközileg használatos meghatározását fogadta el, a következő tartalommal: „A belső audit egy független, objektív biztosítási és tanácsadási tevékenység, amelynek célja érték hozzáadása és egy szervezet eljárásainak a jobbítása. A belső audit segíti a szervezetet célkitűzései elérésében a kockázatkezelés, a szervezet ellenőrzése és irányítási eljárásai kiértékelésének és jobbításának szisztematikus és módszeres megközelítése által."

Mi tette szükségessé ennek a viszonylag új funkciónak a megjelenését? A választ talán a kereskedelmi társaságok gazdasági folyamatainak a másfajta felfogásában kell keresnünk. Nicuale Feleagă professzor *Politici și opțiuni contabile* (*Számviteli politikák és opciók*, edit. Economică, 2002) című munkája előszavának egy párbeszéde reprodukciója és az Accounting Standard Committee (IASC) elnökének megjegyzése a pénzügyi auditra jellemző tevékenységek légkörét idézik fel. „Kanadai barátom, David Mc Conomy a kanadai és amerikai könyvelő közötti különbségre vonatkozó provokatív kérdésére megvontam a vállam, mire ő furfangosan ezt válaszolta: arra a kérdésre, hogy mennyi kettő meg kettő, a kanadai könyvelő határozottan azt feleli: négy, míg az amerikai mosollyal a szája sarkában azt kérdezi tőled: mit szeretnél, mennyi legyen?..." Sir David Tweedie, amikor arról kérdezték, mennyi az esélye, hogy az IASB megnyerje a harcot a kreatív számvitel ellen, az ő jellegzetes mo-

dorában viccel válaszolt: „Olyanok vagyunk, mint az Olimpiai Játékokon résztvevő kancsi gerelyvető; lehet, hogy nem fogunk nyerni, de a közönség minden bizonnyal lélegzetvisszafojtva figyel majd."

1. A belső audit nemzetközi szabványosítása

A belső auditorok és a belső audit szervezeti és funkcionális struktúráinak képviseletét nemzetközi szinten, amint azt említettük, az Institute of Internal Auditors (IIA) jelenti, amelyet az Egyesült Államokban hoztak létre 1941-ben. Az IIA által a belső ellenőrök számára kidolgozott szakmai normák célja az etikai és gyakorlati szabványok meghatározása, szakmai felkészítők megszervezése és a több mint 60 000 tag szakértelmének fejlesztése.

A Belső Auditorok Nemzetközi Szervezete által a belső audittal kapcsolatos felelősségekre kibocsátott irányelv megállapítja, hogy a belső auditorok funkciói a következők:

– a pénzügyi és ügyvezetési információk megbízhatóságának és teljességének ellenőrzése és az ezeknek az információknak az azonosítására, számszerűsítésére, osztályozására és jelentésére alkalmazott módszerek felülvizsgálata;

– azon politikák, tervek, eljárások, törvények, normák és szerződések tiszteletben tartása biztosítására kidolgozott rendszerek ellenőrzése, amelyek jelentős mértékben kihathatnak a szervezet ügyleteire és jelentéseire, és annak megállapítása, hogy adott szervezet tiszteletben tart-e minden érvényben levő törvényes és szerződéses előírást;

– az aktívák védelmére kidolgozott eszközök felülvizsgálata és szükség esetén az aktívák meglétének ellenőrzése;

– a szervezet gazdaságosságának és hatékony forráskihasználásának értékelése;

– az ügyletek vagy programok ellenőrzése annak meghatározása céljából, hogy az eredmények összhangban vannak-e a kitűzött célokkal és az ügyletek vagy programok kivitelezése a terveknek megfelelően történik-e.

A belső auditorok célkitűzései sokkal átfogóbbak, mint a külső auditorok célkitűzései. Ez biztosítja a belső auditorok számára a szükséges rugalmasságot, hogy egy cég minden szükségletének megfeleljenek. A gazdasági szereplők között különbségek vannak, ami a belső audit mélységét és a belső auditorok által vizsgált területeket illeti.

A belső auditorokat a vállalatok alkalmazzák és tevékenységük során együttműködnek mind a pénzügyi, mind pedig az operacionális audit elvégzésében. Az audit terén betöltött szerepük érezhetően megnőtt az utóbbi két évtized során, főként számos társaság méreteinek és összetettségének megnövekedése miatt. Mivel a belső auditorok a teljes munkaidejüket egyetlen vállalatnak szánják, a vállalat ügyleteire és belső ellenőrzési

mechanizmusaira vonatkozó ismereteik sokkal mélyrehatóbbak, mint a külső auditorok által szerzett ismeretek. A belső audit feladata egy szervezet belső ellenőrzési rendszere megfelelőségének és hatékonyságának vizsgálata és értékelése, valamint az egyes alkalmazottak feladatai teljesítésének és minőségének értékelése is.

A belső audittal kapcsolatos normák (standardok) és szakmai gyakorlatok rendszerének kiépítése az egyesült államokbeli Belső Auditorok Nemzetközi Szervezetének köszönhető. Ez a szervezet nemzetközi tekintélyt szerzett ezen a területen. Az AEÁ-beli szervezet 80 ország 80 társult belső audit szervezetével együttműködésben elemzi a belső audit gyakorlatok szakmai keretének (PPF – Profesional Practices Framework) alakulását, és nyomon követi az érvényes normák és a belső audit gyakorlata közötti megfelelőséget. Pár évvel később az Útmutató Munkacsoport (Guidance Task Force) törést fedezett fel, jelentős elcsúszást a rendelkezésre álló útmutatások és a tényleges gyakorlatok között, és megállapította egy új szakmai keret szükségességét, a XXI. század kihívásainak való megfelelés érdekében. Tekintetbe véve ezt a távlatot, az a cél fogalmazódott meg, hogy az ismereten alapuló tapasztalat az útmutatások koherens rendszerébe strukturálódjon, amelynek célja az lenne, hogy népszerűsítse a szakmai fegyelmet és fejlődést, az elképzelések, metodológiák és munkavégzési technikák értelmezése és alkalmazása által. Az Útmutató Munkacsoport javaslatai alapján 1999 júniusában a belső audit meghatározásával egyszerre elfogadott új szakmai gyakorlatok kerete által a szervezet azt tűzte ki célul, hogy kiterjeszti annak alkalmazási területét az egész világra, hogy ezzel világszinten hozzájáruljon a belső audit területén tevékenykedő szakemberek támogatásához. Ebben a tág térben a belső auditot eltérő környezetekben és különböző struktúrákkal és célkitűzésekkel rendelkező szervezetekben, valamint az egyes országokra jellemző jogszabályok és hagyományok megléte mellett végzik. Az auditorok ebben a számos tényező hatásának kitett környezetben teljesítik felelősségeiket, elkerülve a normák alkalmazásából adódó konfliktusokat. A gyakorlatok szakmai kerete a következő három komponens szerint strukturálódik: etikai keret és a belső audit szakmai gyakorlataira vonatkozó normák (standardok), amelyek a funkció elsőfokú problémáit tartalmazzák és kötelező érvényűek; a gyakorlati tanácsadások; a gyakorlatok támogatási tényezői. Az etikai kódex (Code of ethics) előírásainak az a célja, hogy „az etikai kultúrát népszerűsítsék” a belső audit szakmában, és biztosítsák a bizalmat annak célkitűzéseiben, mint például kockázatkezelés, ellenőrzés és irányítás. A normák, mint a PPF ugyanazon komponensének részei, a belső audit osztály által alkalmazott értékelési és számszerűsítési kritériumokat állapítják meg. Az új PPF a következő normacsoportokat tartalmazza: kompetencianormák a belső audit szolgáltatásban dolgozó szervezetekre vagy

személyekre vonatkozóan; teljesítménynormák ezeknek a szolgáltatásoknak a természetére és az értékelési kritériumokra vonatkozóan; megvalósítási normák, amelyek a sajátos helyzetekben alkalmazandó útmutatásokat tartalmazzák. Az etikai kereteken belül az auditorok az auditálási szolgáltatásokat a normáknak megfelelően nyújtják. Az etikai kódex és a normák minden, a belső audit szakmát gyakorló személyre és szervezetre nézve kötelezők, függetlenül attól, hogy azok tagjai-e vagy sem a szervezetnek.

A PPF második komponensét a szervezet által jóváhagyott és javasolt gyakorlati tanácsadás (Practice Advisories) képezi. Bár az nem kötelező, tulajdonképpen a belső audit normáinak az alkalmazási eseteit tartalmazza, bizonyos tényezők és a tevékenység végzése szerinti ágazatok szerint differenciált környezetekben. A PPF ezen komponensét a szervezet szakmai kérdésekkel foglalkozó bizottsága (The Institutes Professional Issues) vizsgálja felül vagy a Szakképesítési Útmutatást nyújtó Bizottság által kinevezett más csoport.

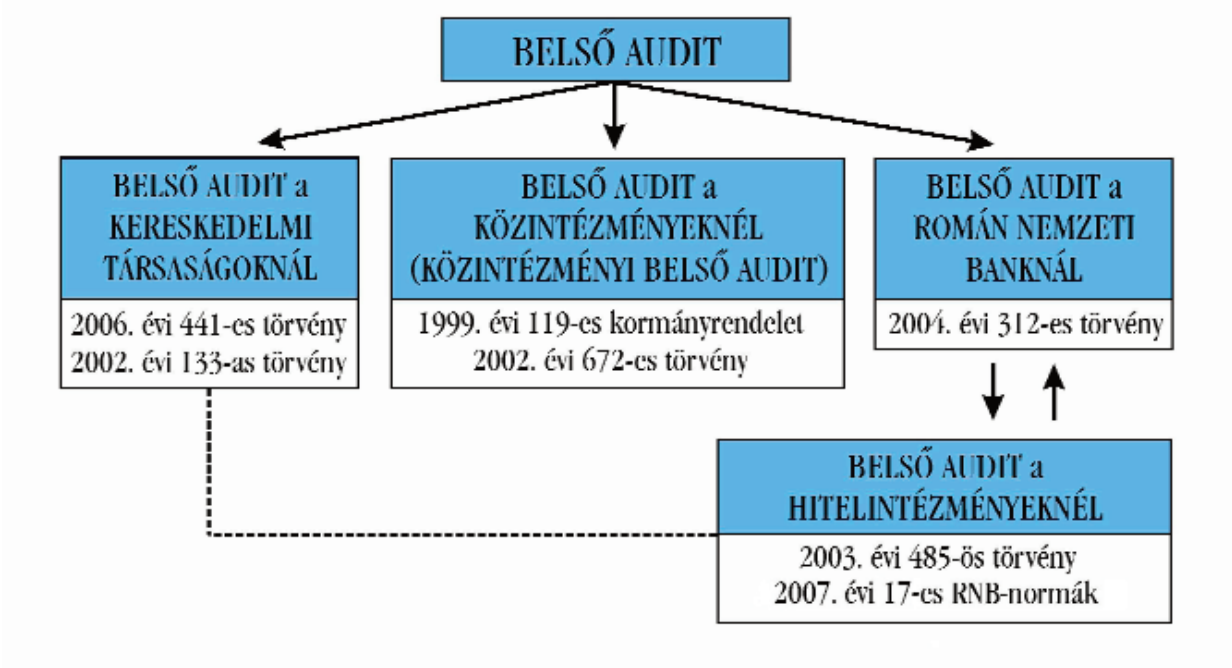
A PPF harmadik komponense a metodológiai fejlesztés és támogatás (Development and Practice Aids), és a területen végzett tudományos kutatásokat, szakkönyveket, kollokviumokat, konferenciákat, szemináriumokat és más tudományos eseményeket tartalmazza.

2. Nemzeti szabványosítás a belső audit területén

A fentiek függvényében megállapítható, hogy Romániában az audit egy teljesen új szakma. 2006-ban ünnepelték az ötéves fennállását, az első munka (a szakma modern ábécéje) címe: *Auditul financiar 2000* (*A pénzügyi audit 2000*), és a Romániai Pénzügyi Auditorok Kamarája dolgozta ki a Skóciai Számviteli Szakemberek Intézete (az IFAC – International Federation of Accountants – tagja) segítségével és engedélyezésével. A munka feltételezte az IFAC nemzetközi audit standardjainak az átvételét, ideértve a nemzetközi audit standardok általános keretét is, mint a romániai pénzügyi ellenőrzés végrehajtásának alapját, valamint a pénzügyi ellenőrzés területére alkalmazandó etikai és szakmai kódex átvételét.

A belső auditra vonatkozóan számos helyzetben nehézség merül fel az audit szolgáltatások felhasználói részéről a belső, illetve külső audit közötti különbség helyes megértésében, amelyek eltérő standardoknak felelnek meg, a belső ellenőrzés és a belső audit közötti különbség, illetve annak a ténynek a megértésében, hogy mindezen tevékenységek eredményeinek jól meghatározott felhasználói vannak. A vállalatokhoz és az állami intézményekhez társított teljes ellenőrzési eljárásrend helyes megértése kötelezővé válik az Európai Unió szabályozásának a nemzeti jogrendszerbe való teljes beépítésével.

Országunkban nagyjából négy jogszabály szabályozza a belső audit tevékenységeket. Az alábbi ábra szisztematikus formában ábrázolja a belső audit négy tevékenységi területét.

Az 1990. évi 31-es törvényt módosító és kiegészítő 2006. évi 441-es törvény a kereskedelmi társaságokra vonatkozóan a 160. cikkely 2. bekezdésében megállapítja, hogy „azok a kereskedelmi társaságok, amelyeknek az éves pénzügyi mérlegét külső, pénzügyi auditálásnak vetik alá a törvény vagy a részvényesek döntése értelmében, a belső auditot a Romániai Pénzügyi Auditorok Kamarája által kidolgozott normák szerint végzik el.” A folytatásban, a 163. cikkely 1. bekezdése szerint „az ellenőrök vagy adott esetben belső auditorok kötelezően felügyelik a társaság ügyvezetését, ellenőrzik, hogy a pénzügyi mérleget törvényszerűen és a nyilvántartásoknak megfelelően állították össze, hogy az utóbbiakat rendszeresen vezetik, és hogy a vagyoni elemek értékelése a pénzügyi mérlegek összeállítására és bemutatására kidolgozott szabályok szerint történik.” A folytatásban, ugyanazon cikkely 2. bekezdésében kimondják, hogy „az ellenőrök részletes jelentést nyújtanak be a közgyűlésnek azokról a javaslatokról, amelyeket szükségesnek vélnek a pénzügyi kimutatásokra és a haszon szétosztására vonatkozóan. A belső auditorok jelentéstevési módszerét és eljárását az alapító okirat határozza meg, a szakterület szabályozásai szerint.”

Az 1990. évi 31-es törvényt módosító és kiegészítő, a kereskedelmi társaságokra vonatkozó 2006. évi 441-es törvény célja az volt, hogy tisztázza a „Pénzügyi audit, belső audit és ellenőrök” című IV. részbe foglalt három ellenőrzési struktúra viszonyát. A fentiekben említett szöveg szabályozásai alapjánál kisebb zavart észlelhetünk az ellenőrök, illetve a belső auditorok tevékenységére vonatkozóan. Egyrészt a belső auditot a pénzügyi auditálásnak alávetett vagyoni entitásokhoz társítják, másrészt azzal a megjegyzéssel találkozunk, hogy az ellenőröknek vagy a belső auditoroknak specifikus hatásköreik vannak. Ebben az utóbbi

megjegyzésben a törvény megfogalmazója hasonló pozícióra helyezi mind a feladatkör, mind a felelősségek tekintetében a belső auditorokat az ellenőrökkel. Megjegyezzük, hogy az ellenőrzés a független tevékenységek keretében zajlik, amelyet a közhasznú és autonóm jogi személyiség, a Romániai Könyvvizsgálók és Mérlegképes Könyvelők Testülete (Corpul Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România) irányít (az 1995. évi 42-es törvény által jóváhagyott 1994. évi 65-ös kormányrendelet 6. cikkelye f pontja értelmében).

A kereskedelmi társaságok belső auditálását a Romániai Pénzügyi Könyvvizsgálók Kamarája szabályozza a 2002. évi 133-as törvény által módosított és kiegészített 1999. évi 75-ös kormányrendelet alapján, amely a belső audit tevékenységet a következőképpen határozza meg: „a szervezet tevékenységei összességének az objektív vizsgálati tevékenysége, amelynek a szervezeten belüli célja a kockázatkezelés, ellenőrzés és irányítási eljárások független értékelése." Ugyanakkor a jogszabály a belső audit célkitűzéseit a következőkben határozza meg:

– ellenőrzi az auditált szervezet tevékenységeinek a megfelelőségét annak politikáival, programjaival és menedzsmentjével, a törvényes előírásokkal összhangban;

– értékeli a szervezet vezetősége által elrendelt és végrehajtott pénzügyi és nem pénzügyi ellenőrzések megfelelőségi és alkalmazási fokát, a szervezet tevékenységeinek a hatékonysága fokozása érdekében;

– ellenőrzi a szervezeten belüli valós helyzet megismerése érdekében a vezetőségnek szánt pénzügyi és nem pénzügyi adatok és információk helyességét;

– a mérlegen feltüntetett vagyoni tételek és a mérlegen kívüli vagyoni tételek védelmét és a csalás és bármely típusú veszteség megelőzési módszereinek azonosítását végzi el.

Meg kell jegyeznünk, hogy a 2002. évi 133-as törvény kimondja: azok a szervezetek, amelyeknek a pénzügyi mérlege pénzügyi auditálásnak van alávetve, kötelesek megszervezni és biztosítani a belső audit szakmai tevékenységek gyakorlását, az érvényben levő előírásoknak megfelelően.

A **közintézmények belső auditálását** a 2002. évi 672-es törvény szabályozza, amely a következőképpen határozza meg a fogalmat: „az a funkcionálisan független és objektív tevékenység, amely biztosításokat és tanácsadást nyújt a vezetőségnek a közbevételek és közkiadások megfelelő kezelése érdekében, a közintézmény tevékenységeinek tökéletesítése céljából, támogatja a közintézményt célkitűzései elérésében egy szisztematikus és módszeres megközelítés által, amely értékeli és jobbítja a kockázatkezelésen, ellenőrzésen és ügyvezetési eljárásokon alapuló irányítási rendszer hatékonyságát és eredményességét." A „közintézmények belső pénzügyi auditálása" vonatkozásában a jogszabály azt a közszféra

belső ellenőrzésének teljes rendszerébe illeszti, amelyet a közintézmények, a kormány által megbízott más struktúrák ellenőrzési rendszerei, valamint az ellenőrzési és auditálási elvek és szabványok harmonizációjáért és érvényesítéséért felelős központi egység alkotnak.

A közintézmények belső auditálásának jogi szabályozásában sajátos helyet foglal el a közintézményi belső audit funkció támogatásának intézményes megszervezése egy sajátosságokat mutató területen. A közintézményekben végzett belső audit célja a közalapok olyan alakítása és használata, amely megfelel a törvény előírásainak és a nemzetközi normáknak. Azok a közintézmények, ahol a közbevételeket és kiadásokat, valamint a közvagyont kezelik, több alárendeltségi szinten strukturálódnak, a felelősségek, területi szórtság és sajátos ügyletek szerint. Ezeknek a hierarchikus egységeknek a legfelsőbb szintjét a pénzügyminisztérium képezi. A közintézmények belső auditálása teljesen más helyzetben van. A rendszer mindegyik egységében közvetlen kapcsolat van az audit osztály főnöke és az intézmény vezetősége között, más, hierarchikus szintre való kiterjesztés nélkül, a függetlenség és objektivitás feltételeinek a megteremtése érdekében.

Az átfogó közszolgálati rendszer egységének biztosítása érdekében, a törvény értelmében specifikus intézményeket hoztak létre, amelyek a függetlenség és objektivitás feltételei mellett a közintézmények minőségi belső auditálásának végrehajtását és fejlődését követik. Ebben a keretben a következő független intézetek működnek: Unitatea Centrală de Armonizare pentru Auditul Public Intern (UCAAPI – a közintézmények belső auditálását összehangoló központi egység), Comitetul pentru Audit Public Intern (CAPI – a közintézmények belső auditálási bizottsága) és az egyes szervezetek belső audit osztálya.

A közintézmények belső auditálását összehangoló központi egységet közhivatalnoki státusszal rendelkező vezérigazgató vezeti, akit a közintézmények belső auditálási bizottsága engedélyével a pénzügyminisztérium nevez ki. A törvény meghatározza a funkció betöltéséhez szükséges teljesítményeket, ezek közé tartozik a magas szintű pénzügyi és könyvvizsgálói képesítés a közintézményi belső audit terén is, valamint az etikai kódex által előírt etikai magaviselet is. Ennek az intézménynek a tevékenységi körébe tartoznak a következő megbízások:

– közintézményi belső audit stratégiák kidolgozása, irányítása és alkalmazása és ezen tevékenységek monitorizálása országos szinten;

– a közintézményi belső audit nemzetközi standardokon alapuló jogi, metodológiai és eljárási keretének kidolgozása, a vállalatirányítási kockázatokkal kapcsolatos metodológiák kidolgozása, valamint a belső auditor etikai kódexének kidolgozása;

– az eredményekről szóló jelentések rendszerének összeállítása, az éves jelentés és a kapott jelentések alapján összeállított szintézis összeállítása;

– országos érdekeltségű belső audit megbízások végrehajtása és annak ellenőrzése, hogy a közintézményi belső audit osztály tiszteletben tartja-e a normákat, utasításokat, és alkalmazza-e az etikai kódexet;

– kiigazító intézkedések kezdeményezése, a közintézmény vezetőségével együttműködésben;

– a közszférában tevékenykedő belső auditorok toborzási és képzési rendszerének irányítása és a közintézményi belső audit osztály főnökei kinevezésének vagy eltávolításának véleményezése;

– együttműködés a Számviteli Bírósággal és más hazai vagy külföldi közintézményekkel vagy közhatóságokkal.

A közintézmények belső auditálását összehangoló központi egység mellett létrehozták a közintézmények belső auditálási bizottságát is, egy tanácsadói testületet, amely vitát kezdeményez, elemzést, engedélyezést és véleményt bocsát ki a közintézményi belső auditálásra vonatkozóan. A bizottságra háruló összetett feladatkör ellátása érdekében a bizottságot 11 magas képesítésű, eltérő ágazatokat képviselő tag alkotja:

– a Romániai Pénzügyi Auditorok Kamarájának elnöke;

– 2 egyetemi professzor, akiknek a szakterülete a közintézményi belső audit;

– 3 szakember, akik magas képesítést szereztek a közintézményi belső audit terén;

– az UCAAPI vezérigazgatója;

– 4 szakértő más területekről (közpénzek könyvelése, jog, informatikai rendszerek).

Az elnököt a bizottság tagjai közül választják a szavazatok egyszerű többsége alapján, háromféves időtartamra.

A CAPI tagjai kinevezésének módját a kormány határozata által jóváhagyott normák szerint állapítják meg. A bizottság legfontosabb feladatai a következők:

– véleményeket vitat meg és bocsát ki a következőkről: a közintézményi belső auditra vonatkozó stratégiai fejlesztési tervek, az UCAAPI által a közintézményi belső audit területén kidolgozott alapszabályzat, az országos érdekeltségű, több ágazatot érintő közintézményi belső audit jelentések;

– megvitatja és jóváhagyja a közintézményi belső audit éves jelentést és bemutatja azt a kormánynak;

– jóváhagyja az országos érdekeltségű, több ágazatot érintő közintézményi belső audit megbízások tervét;

– elemzi a belső auditorok javaslatait, amennyiben azok és az intézmény vezetősége között véleménykülönbségek vannak, és véleményezést bocsát ki a javaslatok be nem tartásának következményeiről;

– elemzi a belső és külső audit közötti együttműködési megállapodásokat a következőkre vonatkozóan: fogalmak meghatározása, standardok használata, az auditálás során elért eredmények cseréje és az auditorok közös szakmai felkészítése;

– véleményezi az UCAAPI vezérigazgatójának kinevezését és elbocsátását.

A közintézmények belső auditálási bizottságának tagjai, az UCAAPI vezérigazgatója kivételével, nem lehetnek részei a pénzügyminisztérium struktúráinak. A közintézményi belső audit rendszer intézményes struktúrájába tartozik a közintézményi belső audit osztály is. Ezt a közintézmény vezetője vagy annak kollektív vezetői testülete szervezi meg. A kisebb, más egységeknek nem alárendelt közintézményekben az auditálást a pénzügyminisztérium közintézményi belső audit osztálya végzi el, és a szabályosság és megfelelőség auditálására korlátozódik. Valamely közintézményi belső audit osztályt a hierarchikusan felsőbb szintű egység jóváhagyásával lehet fenntartani. Ha ez nem teljesül, az auditálást a felsőbb szintű egység végzi el. A közintézményi belső audit osztály közvetlenül alá van rendelve a közintézmény vezetőségének, ahol működik, az osztály vezetőjét ez utóbbi nevezi ki vagy bocsátja el, az UCAAPI engedélyével, vagy ha az egység alárendelt, a fölérendelt egység engedélyével.

A közintézményi belső audit tevékenységének a megszervezése és lefolytatása az osztály vezetőjének felelőssége alá tartozik. Ez az osztály nem vehet részt belső ellenőrzési eljárások kidolgozásában vagy auditálásnak alávetett tevékenységekben. Ugyanakkor a közintézményi belső auditor funkció összeférhetetlen a haszonra vagy jutalmazásra irányuló szakmai tevékenységgel.

A közintézményi belső audit legfontosabb feladatai a következők:

– metodológiai normákat dolgoz ki a közintézményre jellemző sajátos területeken (az UCAAPI vagy alárendelt intézmény esetében a fölérendelt intézmény engedélyezésével), valamint a közintézményi belső audit éves tervprojektjét;

– közintézményi belső audit tevékenységeket folytat, amely során ellenőrzi a közintézmény pénzügyi és ellenőrzési irányítása átláthatóságát és a kötelező normák és a szabályosság, gazdaságosság, hatékonyság és eredményesség követelményei szerinti megfelelőségét;

– tájékoztatja az UCAAPI-t abban az esetben, ha a közintézmény vezetősége visszautasítja a javaslatokat, valamint annak következményeiről;

– összeállítja a közintézményi belső audit éves tevékenységi beszámolóját;

– szabálytalanságok vagy lehetséges sérelmek megállapítása esetében jelentést tesz az egység vezetőségének.

A két intézmény, az UCAAPI és a CAPI közötti, valamint az ezek és az egyes közintézmények belső audit osztálya közötti függőségek többfélék és összetettek. Rendszerint az első két intézmény a belső audit funkció alapvető, lényegi kérdéseivel foglalkozik, nem a közfinanszírozási rendszer adminisztratív problémáival. Az összetettségüket meghatározza – amint már kifejtettük – egyrészt az intézményes rendszeren belüli hierarchia, másrészt a közintézményi belső auditor függetlensége, amelyet elsősorban az egység vezetőjével való közvetlen kapcsolata biztosít. A törvény által szavatolt intézményi belső audit rendszer kompatibilis mindkét vonatkozás érvényesülésével. Az UCAAPI a pénzügyminisztériumba adminisztratív és funkcionális szempontból beilleszkedő intézmény, amely közvetlen kapcsolatban van a miniszterrel. Ez az intézmény sem a hierarchia vertikalitása mentén, sem horizontálisan nem tart fenn közvetlen kapcsolatot az intézmények saját belső audit osztályaival. Ezzel szemben a közintézményi belső audit stratégiájával foglalkozik, a területen jelentkező, a tanulmányban már részletezett fejlesztési igények teljesítése érdekében. Ugyanabból a célból van szükség a közintézményi belső audit eredményeinek nyomon követésére, az egységek jelentései és az értékelések rendszerezése által.

Ezen a rendszeren belül a Közintézményi Belső Audit Bizottság is sajátos kapcsolatrendszerrel bír. Ez az intézmény elsősorban nincs alárendelve sem a pénzügyminisztériumnak, sem az UCAAPI-nak. Az egyes egységeken belüli belső audit osztályok tevékenységével szembeni önálló működését a bizottság 11 tagja szavatolja, akik hierarchikus függőségektől mentes szakemberek és szakértők. Ezek a tagok a kötelezettségeiket viták, engedélyezések, elemzések és a közintézményi belső audit jobbításáról szóló véleményezések által teljesítik. Összességében tekintve, ezek az intézmények nem akadályozzák, hanem segítik a közintézményi belső audit értékeinek a támogatását. A belső audit tevékenységek jobbításához való komoly hozzájárulást jelent különben a már említett, a korábbi jogszabályokba foglalt zavaros meghatározások kiiktatása a 672-es törvényből, amelyek szerint az auditorok a funkciójukkal összeférhetetlen döntéshozói felelősségeket vállaltak magukra, mint például a következők: a közintézményi belső audit osztály kötelezettsége, hogy megelőző pénzügyi ellenőrzési láttamozás formájában értesítse a pénzügyminisztériumot törvénytelen eljárásokról; a megbízást teljesítő csoportok kötelezettsége, hogy büntetéseket rójanak ki; valamint auditorok részvétele a javaslatok gyakorlatba ültetésében.

A belső audit kulturális közegének fejlesztéséhez rendkívüli mértékben hozzájárult a pénzügyminisztérium, amely biztosította egyes értékes, a jelen írásban idézett, az audit funkciónak szentelt és a szakemberek számára hasznos könyvek román fordításának a megjelentetését.

A hitelintézetek tevékenysége természetének és kiterjedésének, valamint a kockázatkezelés rendszerének megfelelő belső ellenőrzés iránti igény képezi a hatékony banki felügyeletre kidolgozott egyik legfőbb alapelvet, amelyet a bázeli bizottság dolgozott ki.

Ebben a szellemben az 1998. évi 58-as törvényt módosító, a banki tevékenységekre vonatkozó 2003. évi 485-ös törvény, valamint a 2004. évi 312-es törvény által módosított, a Román Nemzeti Bank státuszára vonatkozó 1998. évi 101-es törvény a Román Nemzeti Bank felelősségét határozza meg olyan normák és szabályzatok kidolgozásában, amelyek a román jogi személyiségek hitelintézeteiben, valamint a külföldi hitelintézetek fiókszervezeteiben működő hitelbizottság, a forrásirányítási bizottság, a kockázatkezelést és belső ellenőrzést és belső auditot végrehajtó bizottság felelősségeire vonatkoznak. A fenti megállapításokból kiindulva és a banki törvény módosításaiból kifolyólag a Román Nemzeti Bank (RNB) kidolgozta a 2004. évi 17-es normákat a hitelintézetek tevékenységének megszervezésére és belső ellenőrzésére és a jelentős kockázatok kezelésére, valamint a hitelintézeteken belüli belső audit tevékenységek megszervezésére és lefolytatására vonatkozóan.

A HITELINTÉZETEKEN belüli BANKI AUDIT rendszer struktúrája az alábbiakat tartalmazza:

– a hitelintézetek belső ellenőrzési rendszere;

– a hitelintézetek belső audit rendszere.

A belső audit terén a RNB 2004. évi 17-es normái a 3. cikkely q bekezdésében a nemzetközi belső audit normák szellemében a következőket mondja ki:

„A belső audit független tevékenység, amelynek a célja a hitelintézetek tevékenységének a jobbítása, vagy audit kötelezettségek teljesítése által, vagy az auditált struktúráknak/egységeknek nyújtott tanácsadási szolgáltatások által. Az audit kötelezettség-vállalás az egyesült államokbeli Belső Auditorok Intézete (IIA) által kibocsátott nemzetközi belső audit normák szerint az a tevékenység, amely a hitelintézeteken belüli kockázatkezelés megvalósítási módjának, a belső ellenőrzési rendszernek és a vezetési eljárásoknak az objektív vizsgálatából áll, és célja egyrészt ésszerű biztosíték nyújtása, hogy azok megfelelő módon működnek és lehetővé teszik a hitelintézetek által megfogalmazott célok elérését, másrészt javaslatok megfogalmazása azok tevékenysége jobbítására vonatkozóan.” Az auditált struktúrák/egységek számára nyújtott tanácsadás célja a bank általában vett rendszerei és tevékenységei jobbítása egy szisztematikus és módszeres megközelítés által, amely a kockázatkezelésen alapuló vezetési rendszert jobbítja. A hitelintézeteknek a belső auditot abból a célból kell megszervezniük, hogy független értékelést biztosítsanak a megfogalmazott politikák és eljárások megfelelősége, valamint azok tiszteletben tartása vonatkozásában. Az országunkban zajló változások gazdag nyersanyagot szolgáltatnak a szakkutatás számára.

A közelmúltban ebben a szellemben folytatják le a bankrendszert fenyegető kockázatok megelőzését célzó belső auditálást Romániában, olyan feltételek mellett, amikor a gazdasági folyamatok nagyfokú dinamizmusa és a reform felgyorsításának szükségessége rugalmas politikát tesz szükségessé a bankszférában, valamint jelentős reakciókészséget az ellenőrzési mutatók kis értékeinek fluktuációira.

A központi bankon belüli belső auditnak főként azokra a területekre kell összpontosítania, amelyek a központi bank és más felek közötti nagy értékek transzferjét feltételezik. Ezeken a területeken az egyes specifikus tevékenységek prioritásai eltérnek a gazdasági szakterület függvényében, amelyben a központi bank kifejti a tevékenységét, és maga a bank fejlődési szakaszának függvényében.

A RNB, egy átmeneti gazdaságban működő intézet számára a prioritást egy sor alapvető eljárás kidolgozása jelenti, amelyek célja azoknak a kezdeti ügyleteknek és informatikai rendszereknek a nyomon követése, amelyek biztosítják a pénzügyi eredményekről készített jelentéseknek a nemzetközileg elismert jelentéstevési módozatokkal való megfelelőségét. Hasonló módon a belső audit eljárásoknak a belső ellenőrzési rendszerek hatékonyságának elsődleges felülvizsgálatára kell korlátozódniuk.

Következtetések

Az audit felelősségei túlnyomórészt a célkitűzések megvalósításának hatékonysága kérdéseire összpontosítanak, azt elemzik, hogy a hatékonyabb forrásfelhasználás érdekében a tevékenységeket más módon is el lehetne-e végezni, valamint azt, hogy az érvényben levő szabványok és szabályozások megfelelőek-e.

A cél annak meghatározása, hogy a rendszerek és gyakorlatok összhangban vannak-e a hatékonyság elérésének célkitűzéseivel. A kiválasztott sajátos megközelítés befolyásolni fogja az audit kritériumainak a kiválasztását.

A belső audit hosszú távú stratégiai terveit a hatékonyság perspektívájából kell kidolgozni. A belső audit megtervezése magában foglalja a kockázatok és a nem hatékony eljárások következményeinek a felismerését. A belső auditor hatékonysága a tevékenység jó szervezésétől és a megfelelő humán erőforrástól, a bank más részlegeivel folytatott kommunikációtól és jó kapcsolattól függ. A belső audit osztály minőségének és hatékonyságának a jobbítása a belső audit funkció prioritásai közé tartozik. Az ismertetett legfőbb tendenciákról készített beszámolók az auditorok alapos tájékozottsága érdekében a jobb specializálódást, az audit megerősítését és a belső modellek értékelését, valamint a banki tevékenység hatékonnyá tétele érdekében a kockázatokra irányuló auditálás fontosságának fokozását teszik lehetővé.

A jövőben a rendszerkockázatok lecsökkentése érdekében a kutatás arra a módra fog irányulni, ahogyan a monetáris politika összefügg az elővigyázatosság politikáival, azon feltételek mellett, amikor a belső audit értéke a bank belső szervezettségére tartozó kérdés. A célkitűzések megvalósítása a szisztematikus és fegyelmezett megközelítés által, a gazdaságos, hatékony, eredményes forrásfelhasználás az azonosított elhajlások jelentésében elkerülhetetlenül az ellenőrzési közeg teljesítményének jobbításához vezet. A belső audit hatékonysága abból a funkcióból ered, amelyet az audit megbízásokban tölt be, a gazdasági döntéshozatal eredményességének elemzéséből, és abból, hogy lehetőséget nyújt a lehetséges változatok közül az optimális változat megvalósítására a gazdaságosság és hatékonyság ötvözése által.

Irodalomjegyzék

IASC: *Nemzetközi Számviteli Szabványok*, 2001. Romániai Pénzügyi Auditorok Kamarája

V. Dedu: *Gestiune și audit bancar* (Banki ügyvitel és audit). Ed. pt. Stiințe Naționale, 2001

Rusovici, A. – Cojoc, F. – Rusu, G.: *Audit financiar* (Pénzügyi audit). Ed. Monitorul Oficial, 2001

Crăciun, Șt.: *Auditul Financiar și auditul intern, controlul financiar și expertiza contabilă* (A pénzügyi audit és a belső audit, a pénzügyi ellenőrzés és a könyvvizsgálói szakvélemény). Ed. Economică, 2004

Nagy Ágnes: *Auditul intern în sistemul instituțiilor de credit din România* (A belső audit a romániai hitelintézetek rendszerében). Ed. Presa Universitară Clujană, 2005

Norme profesionale ale auditului intern (A belső audit szakmai normái). Pénzügyminisztérium, 2004

Jaques Renard: T*eoria și practica auditului intern* (A belső audit elmélete és gyakorlata), 4. kiadás. Pénzügyminisztérium, 2003

The Institute of Internal Auditors: *Professional Guidance*. Florida, SUA, 2004

COSO: *Control Intern – Cadrul de lucru integrat* (Belső ellenőrzés – integrált munkakeret). 2 volume, 1994

Standarde de audit INTOSAI (INTOSAI audit standardok), 1998

1999. évi 75-ös kormányrendelet az audit tevékenység megszervezéséről Romániában

1999. évi 119-es kormányrendelet a belső auditról és a megelőző pénzügyi ellenőrzésről

2002. évi 672-es törvény a közintézményi belső auditról

Az 1990. évi 31. törvényt módosító és kiegészítő, a kereskedelmi társaságokról szóló 2006. évi 441-es törvény

OMF nr.1524/362/1998 a független auditor tevékenységéről

1999. évi 21-es törvény a pénzmosás megelőzési és felszámolási tevékenységéről

1999. évi 75-ös sürgősségi kormányrendelet a pénzügyi audit tevékenységről

1999. évi 119-es kormányrendelet a belső auditról és a megelőző pénzügyi ellenőrzésről

Pénzügyminisztérium – Általános metodológiai normák a belső audit megszervezéséről és működéséről, a belső auditról és a megelőző pénzügyi ellenőrzésről szóló, 1999. évi 119-es kormányrendelet előírásai alapján

Az 1999. évi 119-es kormányrendeletet módosító és kiegészítő, a belső auditról és a megelőző pénzügyi ellenőrzésről szóló 2000. évi 85-ös kormányrendelet

România kormánya – a Romániai Auditorok Kamarája megszervezési és működési szabályzata 2000. július

Az 1999. évi 119-es kormányrendeletet módosító és kiegészítő, a belső auditról és a megelőző pénzügyi ellenőrzésről szóló 2001. évi 72-es kormányrendelet

2002. évi 656-os törvény a pénzmosás megelőzéséről és büntetéséről

2002. évi 78-as törvény a korrupciós cselekedetek megelőzéséről, felfedezéséről és büntetéséről

Az 1999. évi 75-ös sürgősségi kormányrendeletet módosító és kiegészítő, a pénzügyi auditra vonatkozó 2002. évi 67-es kormányrendelet

Az 1999. évi 75-ös sürgősségi kormányrendelet jóváhagyásáról szóló, pénzügyi audit tevékenységről szóló 2002. évi 133-as törvény

A belső auditor etikai kódexe, MO 595/2002

Az 1999. évi 119-es kormányrendeletet jóváhagyó, a belső auditról és a megelőző pénzügyi ellenőrzésről szóló 2002. évi 301-es törvény

2002. évi 672-es törvény a közintézményi belső auditról

Az 1998. évi 58-as törvényt módosító és kiegészítő, a banki tevékenységről szóló 2003. évi 485-ös törvény

Az 1999. évi 119-es kormányrendeletet módosító és kiegészítő, a belső auditról és a megelőző pénzügyi ellenőrzésről szóló 2003. évi 84-es törvény

Pénzügyminisztérium – Általános metodológiai normák a közintézményi belső audit tevékenység végzéséről, 2003. január

A RNB 2004. évi 17-es normája a belső ellenőrzési rendszerről, a tartalékok kezeléséről, a hitelintézeteknél végzett belső auditról

Az 1998. évi 101-es törvényt módosító és kiegészítő, a RNB státuszáról szóló 2004. évi 312-es törvény.

www.bis.org – Internal Audit in Banks, 2001